

Kleutertaal

Coachingstraject voor en door leerkrachten

Door Fien Loman, CTO-medewerker

In scholengemeenschap *De Speling* in Genk willen de kleuterteams dat alle kleuters optimaal taal verwerven. In september 2008 startten ze daarom, samen met het CTO, een nieuw project. In het project *Kleutertaal* helpen leerkrachten elkaar om een krachtige taalleeromgeving te creëren en om de aanwezige diversiteit in hun klas optimaal in te zetten in het (taal)leerproces van de kleuters. Het project gaat nu het vierde schooljaar in en steunt op de kracht van enthousiaste leerkrachten en hun schoolinterne coaches. In dit artikel zoomen we in op de sterktes van deze specifieke vorm van coaching.

Schoolinterne coaches

Bij het project 'Kleutertaal' nemen schoolinterne coaches een belangrijke plaats in. De 15 scholen van *De Speling* stelden elk een of meerdere coaches aan, gekozen uit het leerkrachtenteam. Deze coaches volgen een intensief traject waarin ze opgeleid worden tot inhoudelijke experts en waarin ze hun coachingsvaardigheden trainen. Een medewerker van CTO neemt de 'coaching van de coaches' op zich. Dit betekent dat ze zorgt voor inhoudelijk input, dat ze oefenkansen creëert om zich te bekwamen als coach en dat ze intervisiemomenten voorziet waarop kan uitgewisseld en gereflecteerd worden. Door middel van indirecte (informele) en directe (formele) coaching van leerkrachten op de werkvloer zorgen de coaches voor de implementatie van de inhoud van Kleutertaal. Deze inhoud wordt bepaald door de begeleiders van het project in samenspraak met de leerkrachtenteams en de coaches.

Beeld ontworpen door coaches van het project

Groen staat voor de hoop om een goede coach te zijn voor alle leerkrachten.

Rood staat voor het vuur dat in je aanwezig moet zijn om te kunnen coachen.

De witte cirkel staat symbool voor een werk dat nooit af is.

Opbouwen en behoud van expertise

Een van de belangrijkste redenen om bij *Kleutertaal* te werken met interne coaches is de noodzaak om expertise in de scholen op te bouwen én te behouden. Al te vaak zien we dat expertise verloren gaat wanneer de drijvende kracht achter een project, bijvoorbeeld een externe begeleider of tijdelijke leerkracht, verdwijnt. Wanneer een nieuw project getrokken wordt door een persoon die duurzaam verbonden is aan de school en die de kans krijgt om zich inhoudelijk te bekwamen, stijgt de kans dat de expertise behouden wordt en dat vernieuwingen zich op lange termijn voortzetten.

Een coach die ingebed is in een schoolteam kan ook zeer gericht de teamleden ondersteunen en de opgebouwde expertise op elk moment van de dag doorgeven. Door deze werkwijze slagen de coaches erin bij iedereen van het team competenties in taalstimulering te laten ontwikkelen. De coach kan het voortouw nemen, maar hij houdt niet alle touwtjes in handen. Naarmate de coach inhoudelijk en op het vlak van coachingsvaardigheden sterker wordt, slaagt hij er ook in om de aanwezige kracht in een team optimaal te benutten.

Nabije coaching en ondersteuning

Een schoolinterne coach is zelf elke dag aanwezig op de werkvloer. Deze dagelijkse nabijheid heeft heel wat voordelen:

- de coach kan goed inschatten welke vernieuwingen of aanpassingen zinvol zijn;
- de coach kan onmiddellijk inspelen op problemen die zich voordoen bij de implementatie;
- de coach kan elk teamlid individueel ondersteunen;
- de coach kan rekening houden met de aard en leerstijl van de teamleden; hij neemt de teamleden mee in een leerproces op maat;
- de coach kan stapsgewijs te werk gaan;
- de coach kent de expertise van andere teamleden en kan deze inzetten op de gepaste momenten.

Om dit te kunnen realiseren is het belangrijk dat een schoolinterne coach voldoende momenten inbouwt waarop, naast de informele overlegmomenten, formeel overleg mogelijk is. Dit overleg dient niet alleen voor informatieoverdracht, maar staat vooral in functie van competentieontwikkeling van de leerkrachten van het team. Het formeel overleg kan bijvoorbeeld de vorm aannemen van feedbackgesprekken naar aanleiding van klasobservaties door de interne coach.

Voorbeeld van een feedbackgesprek tussen de coach en een leerkracht naar aanleiding van het onthaalmoment

Coach: *Het doel van dit feedbackgesprek is dat we samen even het geobserveerde onthaal bespreken en samen actief meedenken over mogelijke oplossingen van zaken waar je tegenaan loopt. Ik ga je dus proberen te helpen zelf je oplossingen te vinden en je te ondersteunen in je verdere aanpak. Je zei dat je wat problemen zag bij je onthaal en stelde jezelf in vraag of je dit wel goed deed. Welke problemen zag je tot dusver?*

Leidster: *Dat de meerderheid van de kleuters precies mentaal afwezig zijn, vlug afgeleid en willen vlug gaan spelen. Er is geen betrokkenheid en ook weinig feedback van de kleuters, zowel in uitstraling als verwoording...*

Coach: *Wat zou je willen dat de kleuters wel zouden doen?*

Leidster: *Betrokken bezig zijn tijdens mijn onthaal, meer blijven zitten en mentaal aanwezig zijn.*

Coach: *Hoe kan je deze situatie bereiken, denk je? Wat zou je kunnen veranderen in je aanpak?*

Leidster herinnert zich niet meer goed wat ze allemaal gedaan had... De coach overloopt even het geobserveerde onthaal.

Coach: *Op welk moment had je volgens jou de meeste problemen?*

Leidster: *Bij het overlopen van het register...volgens mij duurde het te lang...en de kleuters konden niet goed door om hun foto om te draaien...zij die mochten opstaan waren met elkaar bezig en waren niet meer bij de les...ze liepen ook voor iedereen zodat ook degene die op de bank zaten niets meer zagen en ook begonnen te wriemelen...*

(...)

Inhoudelijke en organisatorische kracht

Een interne coach moet niet alleen vaardig zijn in het coachen, hij moet ook strategieën verwerven om op eigen kracht inhouden te verwerven en hij moet een goede organisator zijn. Het is immers belangrijk dat coaches preventief omgaan met weerstanden vanuit het team. Die weerstand kan bestaan tegen de inhoud, maar zeker ook tegen de manier waarop de nieuwe inhouden worden overgebracht. Door een goede voorbereiding en organisatie kan de coach dergelijke weerstand vermijden.

In het project 'Kleutertaal' versterken we het organisatorisch talent en de inhoudelijke expertise door de interne coaches samen met de externe begeleiders de vormingsdagen voor leerkrachten voor te laten bereiden. Op de vormingsdagen ('Hoe?Zo! dagen') zelf nemen de coaches de taak van begeleider op zich. Ze oefenen op die manier ook vaardigheden die te maken hebben met teamcoaching.

Verslag van de 'Hoe?Zo!dag': 'Doe meer met verhalen!'

Prentenboeken zijn onmisbaar in de kleuterklas. Je kunt dan ook heel wat **doelen** bereiken door te werken met prentenboeken: je stimuleert leesplezier en ontluikende geletterdheid, je vergroot de kennis van de wereld van de kleuters en stimuleert de mondelinge taalvaardigheid. Om deze doelen te bereiken moet je een krachtige leeromgeving scheppen waarin **herhaald voorlezen** van hetzelfde boek een evidentie wordt. In deze *Hoe?Zo!dag* toonden we hoe je dat doet zonder kleuters te vervelen.

In de workshops onder leiding van Marjon (dpb¹) ontdekken de leerkrachten hoe ze een boek kunnen hervertellen aan de hand van de **kamishibai**. In dit Japans verteltheatertje kun je de prenten van het verhaal steken. Je haalt ze er dan één voor één uit terwijl je vertelt. Je kunt de kamishibai combineren met voorwerpen en/of poppen. Een leuk idee is ook om een zijflap te beschilderen met bordverf of magneetverf.

Hoe je kunt vertellen met muziek op de achtergrond of met begeleiding van geluiden, leerden de deelnemers van Silvia en Jota, coaches van Mater Dei. Met een heleboel voorbeelden bewezen ze

¹ Diocesane Pedagogische Begeleidingsdienst

dat muzisch vertellen met **beeld en muziek** niet zo moeilijk is als het lijkt. Marieke (dpb) demonstreerde dan weer hoe **drama en beweging** het verhaalbegrip kan stimuleren.

Bij Nicole, de coach van Driehoeven, werden leerkrachten overtuigd van het belang van herhaald voorlezen in kleine groepjes. Dit kan bijvoorbeeld in de **boekenhoek** gebeuren. Nicole toonde met onder andere de boekjes 'Daantje Dingenzoeker' en 'Tom wil een boterham' dat boekjes zich zeer goed kunnen lenen tot een rijke interactie.

Maar ook in **andere hoeken** kunnen boeken een rol spelen. Kleuters kunnen bouwen zoals 'Varkentje Jan' in de bouwhoek of klieren zoals 'kleine Léon' in de zandtafel. Deze voorbeelden

kwamen bij Fien (CTO) in de workshop 'vertellen in alle hoeken' aan bod.

In deze workshop toonde Fien ook hoe je bij het herhaald voorlezen ook gebruik kunt maken van **ICT**. Digitale prentenboeken, bewegende boeken en 'fundels'² stimuleren de taalontwikkeling, tenminste als je ook met het echte prentenboek vertelt en kleuters per twee aan de computer zet.

Als je op deze manier met boeken aan de slag gaat, leren kleuters meer woordenschat, krijgen ze meer inzicht in verhaalstructuren, ontstaat meer interactie, ... Doen dus!

Foto's: Jota Roumeliotis

Evaluatie van *Kleuertaal*

Uit het evaluatieonderzoek *Kleuertaal* (juni 2011) blijkt dat een grote meerderheid van de leerkrachten vindt dat de ondersteuning en begeleiding van de interne coach ervoor zorgt dat ze beter in staat zijn een krachtige leeromgeving voor alle kleuters te creëren. Ook de coaches geven aan dat ze het zinvol vinden om zich te verdiepen in coachingsvaardigheden en zo hun collega's verder te helpen. De begeleiders (DPB, CTO en De Speling) van het project ervaren dat vernieuwingsprocessen vlotter verlopen en dat er minder interventies van externen nodig zijn op scholen met een enthousiaste coach die werkt in overleg met het team en ondersteund wordt door de directie. Naar aanleiding van deze positieve bevindingen zal het project mét ondersteuning van schoolinterne coaches worden verdergezet en wordt momenteel nagedacht over een uitbreiding naar het eerste leerjaar.

² www.fundels.com